

Vastaus valtuustoaloitteeseen: Aloite lapsiystävällisestä hyvinvointialueesta

Keskustan aluevaltuustoryhmä on jättänyt aluevaltuustoon 13.11.2024 valmisteltavaksi aloitteen lapsiystävällisen hyvinvointialueen kehittämiseen liittyen.

Keskeiset toimenpiteet:

1. Lapsiystävälliset palvelupisteet: Suunnitellaan sosiaali- ja terveyspalvelut sekä vastaanottotilat lasten tarpeet huomioiden.

Vastaanottotilojen lapsiystävällisyyteen pyritään kiinnittämään huomiota uudistiloja rakennettaessa ja tiloja uudistettaessa. 2020 – luvun tilapolitiikka edellyttää tilojen monikäyttöisyyttä ja muunneltavuutta. Erikseen tietylle käyttäjäryhmälle suunnattuja tiloja ei juuri ole, vaan tilat ovat yhteiskäyttöisiä. Tämän vuoksi lapsiystävällisyyden huomioiminen on ajoittain haastavaa ja voi vaarantua tilaratkaisujen painottaessa monikäyttöisyyttä.

2. Varhainen tuki ja ennaltaehkäisy: Elintapaohjauksen edistäminen yhdessä kuntien ja muiden toimijoiden kanssa. Matalan kynnyksen palveluja perheille, kuten perheneuvola ja varhaisen tuen mallit. Saavutettava neuvolaverkko ja kotiin vietävät palvelut.

Sosiaalipalveluiden kotiin vietäviä palveluja on kehitetty ja kehitetään edelleen sovittaen niitä yhteen muiden lapsiperheille suunnattujen palvelujen kanssa. Kotiin vietävät sosiaalipalvelut kattavat koko maakunnan, eikä niitä olla keskittämässä palveluverkkosuunnitelmassakaan. Nyt rakentuissa lasten ja nuorten mieli- palveluissa korostetaan sitä, että palvelu jalkautuu lapsen ja nuoren toimintaympäristöön perinteisen vastaanottoajattelun sijaan. Kasvatus- ja perheneuvontapalveluita kehitetään rinnakkain Mieli- palveluiden kanssa, että ne vastaisivat mahdollisimman hyvin perheiden tarpeita. Pohjois-Karjalan perhekeskusmallissa kuntien toimijoiden kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä myös lapsia ja nuoria koskettavien hyte- tavoitteiden saavuttamisessa.

Osana palveluverkkostrategiaan liittyvää muutosta on tarkasteltu myös neuvoloiden lähi- ja kotiin vietävien palvelujen tilanne ja tulevaisuuden tarpeet väestökehitys huomioiden. Jokaisen sosiaali- ja terveyskeskuksen alla toimivat soteasemien tai -palvelupisteiden kanssa myös neuvolapalvelut asiakasmääriin suhteutetulla palveluajalla joko kaikkina arkipäivinä tai sovitulla tavalla viikoittain tai kuukausittain. Kotiin vietävät palvelut kuluttavat resurssia enemmän kuin kivijalkapalvelut, mutta kotikäynnein toteutettava työ tulee jatkumaan kansallisen ohjauksen ja paikalliset resurssit huomioivalla tavalla. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä oppilashuollon palvelut jatkuvat pääosin koulutuksen järjestäjien tiloissa huomioiden oppilas- ja opiskelijamäärät sekä tilojen asettamat raamit. Lääkäripalvelut neuvoloihin ja opiskeluhuoltoon tulevat terveysasemilta. Oppilashuollossa toimivien psykologien ja kuraattoreiden määrää suhteessa mitoitukseen seurataan jatkuvasti, että pysytään lainsäädännön edellyttämällä tasolla.

3. Koulutus ja osallisuus: Koulutetaan ammattilaisia ja kuullaan lapsia ja perheitä palvelujen kehittämisessä. Sote- palveluissa on tehty koulutussuunnitelmaa, joka kartoittaa ammattilaisten koulutustarpeita, joilla he pystyvät vastaamaan tämän päivän haasteisiin lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskennellessä.

Lapsia, nuoria ja perheitä on kuultu palveluita kehittäessä esimerkiksi kyselytutkimuksin, haastatteluin ja jalkautuen kasvuympäristöihin käymään keskusteluja lasten ja nuorten kanssa mm. kouluilla ja nuorisovaltuustossa. Nuoren mielen hyvinvointiin liittyvien käyntien kehittämistä on tehty koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ja perhe- sosiaalipalveluiden integroiduissa asiakasprosesseissa, joissa asiakas on toiminut kehittämistiimissä tasavertaisena jäsenenä. Asiakas yhdessä ammattilaisten kanssa on ollut kuvaamassa palvelujen nykytilaa ja muodostanut visiota tulevaan. Kehittämiseen liittyi myös palvelutuotannossa toteutettuja kokeiluja, joita jatkokehitettiin yhteistyössä kehittämistiimin kanssa. Kehittämistiimi kokoontui viikoittain säännöllisesti vuoden ajan vuosina 2023–2024. Sote- palveluiden työntekijöiden osaamiskartoitus on aloitettu v. 2024 ja sitä viedään eteenpäin v. 2025 aikana. Koulutussuunnitelmia on tehty palvelutehtäväkohtaisesti.

Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella toimii myös aluehallituksen asettama, lasten ja perheiden asioita edistävä lapsi- ja perheasiainneuvosto. Lapsi- ja perheasiainneuvosto on vaikuttamistoimielin, jonka tehtävänä on vaikuttaa hyvinvointialueen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan asioissa, joilla on tai joilla vaikuttamistoimielin arvioi olevan merkitystä lasten ja perheiden ja heidän tarvitsemiensa palveluiden kannalta. Lisäksi lapsi- ja perheasiainneuvosto edistää lapsiperheiden osallistumis-, vaikuttamis- ja toimintamahdollisuuksia maakunnassa sekä rakentaa toimijoiden välistä yhteistyötä lasten ja lapsiperheiden hyvinvointiin liittyvissä kysymyksissä. Lapsi- ja perheasiainneuvostossa on hyvinvointialueen kaikkien 13 kunnan edustaja, viisi edustajaa muusta perhekeskusverkostosta sekä asiantuntijajäsen perhepalveluista.

4. Turvallinen ympäristö: Parannetaan lasten turvallisuutta elinympäristössä, ehkäistään tapaturmia ja väkivaltaa. Edistetään turvallisemman tilan periaatteita.

Hyvinvointialue on aktiivinen toimija perhekeskusverkostossa ja kuntien sekä eri toimijoiden kanssa tehtävässä hyte- työssä. Kiusaamisen ehkäisy on koulujen kanssa tehtävän yhteistyön keskiössä. HVA:lla on myös III- sektorin kumppanuuksia, joilla on kiusaamisen ehkäisyn toimintamalleja.

Lähisuhdeväkivallasta kerrotaan ja kysytään eri palveluissa ja työntekijöillä on valmius tukea ja ohjata lähisuhdeväkivaltaa kohdanneita ja tekijöitä. HVA:lla toimii niin ikään lähisuhdeväkivallan ehkäisytöön asiantuntija, joka antaa asiantuntija-apua niin sote- toimijoille kuin kunnille mm. lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen liittyen.

5. Yhteistyö eri viranomaisten, seurakuntien, kuntien ja järjestöjen kanssa, jotta perheet saavat kokonaisvaltaista tukea. Samoin järjestöjen rahoituksesta huolehditaan.

Pohjois-Karjalan alueella on jo vuosien ajan toiminut lasten, nuorten ja perheiden kanssa toimivien kuntien, järjestöjen, yhdistysten, seurakuntien ja hyvinvointialueen palvelujen yhteinen perhekeskusverkosto. Eri

toimijoiden välistä yhteistyötä kehitetään aktiivisesti edelleen hyvinvointialueen LaNuPe- kärkihankkeessa perhekeskusverkoston toimintaperiaattein. Siun sote on sitoutunut yhteisövaikuttavuuden viitekehykseen nojaavaan palvelujärjestelmän kokonaisvaltaiseen uudistamiseen. Itsenäisyyden juhlavuoden lastensäätiö (ITLA) toimii Siun soten taustatukena ja kehittämistyön kumppanina. Yhteisövaikuttavuustyössä toteutetaan yhteistyössä tutkittuun tietoon perustuvia paikallisia ratkaisuja lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin vahvistamiseksi.

Työn ytimessä on eri sektorien toiminnan kehittäminen niin, että ne työskentelevät aikaisin, yhdessä ja riittävän pitkään perheen tukena. Erityistä huomiota kiinnitetään siihen, että eri toimijoilla on riittävästi välineitä varhaiseen ongelmien tunnistamiseen ja niiden huomioimiseen, tuen jatkuvuuden turvaamiseen sekä perhekohtaisen palveluintegraation toteuttamiseen. Hyvinvointialueen sisäisesti kehitetään palvelukokonaisuuden johtamiseen uusia toimintamalleja, kuten hyvinvointialueen sisäinen lapsibudjetointi sekä tiedolla johtamisen raportointimalli koskien lasten, nuorten ja perheiden palvelukokonaisuutta. Itla on myöntänyt Siun sotelle 2025 vuodelle 30 000 € rahoituksen yhteisövaikuttavuustyön kehittämisen palautejärjestelmän luomiseen. Palautejärjestelmän avulla voidaan seurata organisaatorajat ylittävän yhteiskehittämisen etenemistä ja kohdentaa kehittämistoimenpiteitä yhdessä sopien.

Järjestöt ovat hyvinvointialueen tärkeitä yhteistyökumppaneita. Siun soten järjestöyhteistyön tavoitteena on tukea alueen järjestöjen osallistumista pohjoiskarjalaisten hyvinvoinnin, terveyden, turvallisuuden ja osallisuuden edistämiseen. Järjestöjen tuottama toiminta rikastuttaa sote-palveluita, edistää alueen asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä sekä lisää omalta osaltaan turvallisuutta, osallisuutta ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Laki hyvinvointialueesta (611/2021) ja laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) velvoittavat hyvinvointialuetta tekemään yhteistyötä järjestöjen kanssa ja edistämään hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikuttamismahdollisuuksia.

Siun sote myöntää järjestöille toiminta-avustuksia sekä tukee järjestöjä kumppanuus-, aie- ja yhteistyösopimuksien avulla. Avustettavan tai muulla yhteistyösopimuksella tuettavan toiminnan tulee kiinnittyä Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen lakisääteisiin tehtäviin, strategiaan painopisteisiin ja sisältöalueisiin sekä näistä johdettuihin toimeenpanosuunnitelmiin. Hyvinvointialue voi myöntää avustuksia Pohjois-Karjalassa toimiville rekisteröidyille yleishyödyllisille järjestöille sekä maakuntarajat ylittävälle järjestöille, joiden avustettava toiminta kohdistuu kokonaisuudessaan pohjoiskarjalaisiin.

Vuonna 2025 Siun sote myönsi järjestöjen toiminta-avustuksia yhteensä 200 000 € (Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunta 30.1.2025 § 12) Myönnettyistä toiminta-avustuksista 12,10 %:ia myönnettiin lapsiperhejärjestöille. Hyvinvointialue voi harkinnan mukaan tukea toimintaa, johon järjestö hakee hankeavustusta tai kohdennettua avustusta esimerkiksi Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEAlta tai ESR-hankerahoitusta Pohjois-Karjalan ELY-keskukselta. Hyvinvointialueen kumppanuusavustus toimii täydentävänä julkisena rahoituksena. Vuoden 2025 järjestöjen kumppanuusavustusten määräraha on 130 000 €.

Seurannassa mitataan palveluiden saavutettavuutta, asiakastyytyväisyyttä ja lasten osallistumismahdollisuuksia. Tavoitteena on luoda Pohjois-Karjalasta alue, jossa lapset voivat kasvaa turvallisesti ja hyvinvoivasti.